

Kineziološki elementi u klasičnoj glazbi kod djece rane i predškolske dobi

Stanić, Helena

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:177512>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-16**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Helena Stanić

**KINEZIOLOŠKI ELEMENTI U KLASIČNOJ GLAZBI KOD DJECE RANE I
PREDŠKOLSKE DOBI**

Završni rad

Zagreb, rujan 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Helena Stanić

**KINEZIOLOŠKI ELEMENTI U KLASIČNOJ GLAZBI KOD DJECE RANE I
PREDŠKOLSKE DOBI**

Završni rad

Mentor: Josipa Kraljić, viša predavačica

Sumentor: doc. dr. sc. Marijana Hraski

Zagreb, rujan 2019.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. GLAZBA I DIJETE	2
3. DOPRINOS GLAZBE CJELOVITOM RAZVOJU DJETETA	3
3.1. <i>Kako klasična glazba djeluje na dijete</i>	4
4. SLUŠANJE GLAZBE	5
4.1. <i>Aktivno slušanje glazbe</i>	6
4.2. <i>Pasivno slušanje glazbe</i>	7
4.3. <i>Odabir skladbi za slušanje</i>	7
5. GLAZBENE KOMPETENCIJE ODGOJITELJA	8
6. VAŽNOST KINEZIOLOŠKE AKTIVNOSTI ZA DIJETE	11
6.1. <i>Glazba i pokret</i>	12
6.2. <i>Uloga odgojitelja u tjelesnoj aktivnosti</i>	13
7. KINEZIOLOŠKI ELEMENTI U KLASIČNOJ GLAZBI KOD DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI	14
7.1. <i>Primjer 1</i>	14
7.1.1. <i>Notni zapis</i>	16
7.2. <i>Primjer 2</i>	21
7.2.1. <i>Notni zapis</i>	22
8. ZAKLJUČAK	24
LITERATURA	25

KINEZIOLOŠKI ELEMENTI U KLASIČNOJ GLAZBI KOD DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

SAŽETAK

Prisutnost glazbe u svakodnevnom okruženju djeteta razvija različite sposobnosti i kompetencije odnosno pridonosi cjelovitom razvoju djeteta. Glazba je prisutna u svakodnevnom životu djeteta, zato je važno postupno i primjereno kvalitetno uvesti glazbu u svakodnevni rad s djecom. Glazbene aktivnosti poput pjevanja, glazbenih igara, pokreta uz pjevanje i slušanja glazbe su sredstva glazbenog odgoja jer se njima osim na glazbeni razvoj može utjecati i na socijalni, emocionalni, intelektualni i tjelesni razvoj.

Cilj ovoga rada bio je osmisliti pokrete uz klasičnu glazbu koji na logičan, zanimljiv, zabavan i djeci prihvatljiv način prikazuju i približavaju glazbu i tjelesnu aktivnost. Djeca koja su u vrtiću uključena su u razne organizirane aktivnosti, kako bez glazbe tako i uz glazbu. Negdje povezuju pokrete i glazbu dok negdje tjelesne aktivnosti nisu povezane s glazbom, već usvajaju ritam kroz pjevanje pjesmica i sviranje raznih instrumenata. Stoga je i namjena osmišljavanja pokreta uz klasičnu glazbu motivirati i potaknuti odgojitelje za provođenje istoga.

Ključne riječi: glazba, dijete, tjelesna aktivnost

KINESIOLOGICAL ELEMENTS IN CLASSICAL MUSIC FOR CHILDREN OF EARLY TO PRESCHOOL AGE

SUMMARY

The presence of music in a child's everyday environment develops various abilities, that is, attributes to the child's overall development. Music is present in children's daily life; therefore, it is vital to gradually and adequately introduce music to working with children. Music activities such as singing, music games, movement to a song and listening to music are devices of music education because they impact not just musical, but also social, emotional, intellectual and physical development.

The aim of this paper was to adjust movement to classical music in order to showcase and bring music and physical activity closer to children in a logical, interesting, fun and to them acceptable way. Children attending daycare participate in various organized activities, with and without music. In some they combine movement with music and in others music is not linked to physical activity, but gaining sense of rhythm through songs and playing instruments. Hence, the purpose of adjusting movement to classical music is to motivate educators in their implementation.

Keywords: child, music, physical activity

1. UVOD

U odgoju djece radne i predškolske dobi glazba i tjelesna aktivnost imaju veliku ulogu u razvoju cjelokupne ličnosti kao i mnogih sposobnosti koje djeca posjeduju. Promatrajući dječje reakcije na glazbu, može se primijetiti da djeca spontano pjevaju, plešu, sviraju udaraljke, crtaju uz glazbu i igraju se uz nju i ne opterećuju se razmišljanjem rade li to dobro (Gospodetić, 2015). Djeca se rađaju s određenim dispozicijama za razvoj glazbenih sposobnosti koji ovisi o vlastitoj aktivnosti, ali i poticajima iz okoline. Također, tjelesni i zdravstveni odgoj dio je općeg odgoja, te prva karika u zdravom rastu i razvoju svakog djeteta. Dijete predškolske dobi kreće se veći dio dana, što je jedna od biotičkih potreba pa je zato važno djetetovo kretanje usmjeriti adekvatnim poticajima i oblicima rada.

Odrasle osobe i odgojitelji moraju najprije sami spoznati koliku važnost i utjecaj glazba i tjelesna aktivnost imaju u životu djeteta, kako bi isto mogla prenijeti na dijete i omogućiti mu kvalitetan razvoj uz pomoć glazbe i stvaranje ljubavi prema glazbi i tjelesnoj aktivnosti.

Tema završnog rada potaknuta je metodičkim vježbama na fakultetu te općenito glazbenim obrazovanjem. Povećanje kvalitete rada u vrtiću, te zanimljiv i adekvatan način približavanja djeci klasične glazbe i tjelesnog vježbanja također su poticaj za pisanje ovog rada.

Rad je podijeljen na teorijski i praktični dio. U teorijskom dijelu objašnjava se važnost, doprinos i djelovanje glazbe na dijete, kako odabrati skladbe za slušanje i kakvo slušanje može biti, te glazbene kompetencije odgojitelja. Također, objašnjava se i važnost kineziološke aktivnosti, povezanost glazbe i pokreta te uloga odgojitelja u kineziološkoj aktivnosti. U praktičnom opisana su dva primjera integracije kinezioloških elemenata u klasičnoj glazbi kod djece rane i predškolske dobi.

2. GLAZBA I DIJETE

Kad se govori o glazbenim sposobnostima, valja uzeti u obzir da među psiholozima, kao i glazbenicima, postoji gotovo apsolutna suglasnost da se glazbene sposobnosti, osobito ukoliko su uvjeti u okruženju povoljni, javljaju znatno ranije od drugih sposobnosti (Majsec Vrbanić, 2008). Ljubav prema glazbi se razvija od najranijeg djetinjstva, a znanost je pokazala da su granice glazbenog odgoja puno šire i da glazba utječe na cjelokupan razvoj djeteta.

Moć glazbe, odnosno, njenih elemenata – ritma, dinamike, tempa i melodije, potiče ne samo fizičke, već i emocionalne i mentalne odgovore, ali usprkos tome mi ne možemo u potpunosti objasniti kako i koja glazba na koji način djeluje (Majsec Vrbanić, 2008). Također, Vrbanić smatra da ranim poticanjem glazbe i njenim elementima omogućujemo već malom djetetu da stvori obrasce za doživljavanje. Slušajući glazbu i svirajući na različitim instrumentima, dijete uključuje gotovo sva osjetila i na taj način obogaćuje emocionalni doživljaj i kognitivne sposobnosti.

„Od svih umjetnosti muzika je djeci najmlađe dobi najdostupnija već od rođenja. Živahan i dinamičan muzički govor privlači dječju pažnju i već kod prvih susreta izaziva radost“ (Manasteriotti, 1981). To je najčešće glazba majčina glasa kad mu tepa odmila ili pjevuši neku nježnu pjesmicu. Već u prvoj godini života hranjenje, oblačenje i druge aktivnosti treba povezati s govorenjem, skandiranjem ili pjevanjem, da bismo u djece već u najranijoj dobi stvorili želju i potrebu za slušanjem zvukova ili glazbe (Marić i Goran, 2013). Prema Marić i Goran (2013) u glazbenim igrama, koje se s djetetom mogu izvoditi već od njegove prve godine, ono sluša zvukove, okreće se prema izvoru zvuka jer ga interesira i privlači, odaziva se glasom, gukanjem ili pokretima tijela. Raduje se igrama uz pjevanje, u kojima odrasla osoba pjeva, a dijete izvodi pokrete ili, u jednostavnim igrama u trećoj godini, uz izvođenje pokreta i samo pjeva.

Raznim glazbenim aktivnostima, pjevanjem pjesama, glazbenim igrama te slušanjem glazbe izvedene glasom ili glazbalom, već od prvih dana djetetova života utjecat ćemo na razvoj njegove muzikalnosti, kao i na njegov cjeloviti razvoj. Glazbom obogaćujemo dječje emocije, razvijamo smisao za lijepo, utječemo na razvoj njegovih glazbenih, intelektualnih i tjelesnih sposobnosti. Zato već od prve godine djetetu valja omogućiti što češće susrete s glazbom kao izvorom radosti i vedrine (Marić i Goran 2013).

Roditelji se često pitaju jesi li sva djeca spodobna za glazbeni odgoj ili samo neka koja su posebno nadarena. Dokazano je da se sva djeca rađaju s nekim glazbenim sklonostima, koja se u prvoj godini života u povoljnim uvjetima mogu razviti u elementarne sposobnosti, a u nepovoljnim uvjetima većinom nestaju. Sredina u kojoj dijete živi utječe na razvoj dječjih sposobnosti, a može položiti i temelje za razvijanje interesa i ljubavi djeteta prema glazbi (Manasteriotti, 1981).

U obiteljima u kojima se često sluša glazba, u djeteta se često pojavljuju znakovi razvijenijih glazbenih sposobnosti. Takvo dijete roditelji smatraju glazbenim talentom pa sve u djetetovom okruženju organiziraju tako da razvijaju isključivo njegove glazbene sposobnosti, a to je za dijete štetno. Od prve do treće godine u djeteta se pojavljuju znaci svih mnogih vrsta sposobnosti (pjesničkih, likovnih, plesnih, scenskih i glazbenih), pa usmjeriti dijete tako da se razvija samo jedna od njih nije pravilno. Ograničavanjem djeteta da se bavi jednom umjetničkom aktivnošću kočimo njegov svestrani razvoj, uskraćujemo druge vrste igara te osiromašujemo maštu (Manasteriotti, 1981).

3. DOPRINOS GLAZBE CJELOVITOM RAZVOJU DJETETA

Glazba doprinosi dječjem rastu i razvoju. „Ako dijete živi u sredini lišenoj bilo kakva oblika umjetnosti, ono će se sporije razvijati nego dijete kod kojeg sredina utječe ne stvaranje estetskog odnosa prema umjetnosti (Manasteriotti, 1977). Glazbene sposobnosti dolaze do izražaja vrlo rano. One čine niz specifičnih sposobnosti kao što su osjetljivost na različite visine tonova, pamćenje melodije i njezino reproduciranje, uočavanje razlike trajanja tonova, pamćenje melodije i njezino reproduciranje, uočavanje i izvođenje ritma, zamjećivanje glasnoće i boje zvuka te promjene metra (mjere). Osjećaj za harmoniju, glazbeni oblik i uočavanje estetskih svojstava slušane glazbe, sposobnosti su koje se poslije razvijaju i dolaze do izražaja u školskoj dobi. (Marić i Goran, 2013)

Marić i Goran (2013) izdvajaju tri vrste razvoja djeteta na koje glazbene aktivnosti utječu. To su:

Intelektualni razvoj – glazba potiče razvoj govora kao dijela intelektualnog razvoja djeteta. Dijete se igra riječima na prirodan i melodičan način. Također, pomaže djetetu da razvije složenost govora, a tekstovi pjesama bogate djetetov rječnik i šire njegove spoznaje o

njemu samome i okruženju u kojem živi. Usvojeni tekst i melodija potiču razvoj pamćenja, pozornosti, mišljenja i drugih intelektualnih procesa.

Emocionalni razvoj – glazba bogati djetetov emocionalni život i izaziva radost već od prvih mjeseci njegova života. Glazba tješi i smiruje dijete (npr. uspavanke), Radosno raspoloženje potiče djetetovu aktivnost, budi interese, radoznalost i znatiželju, dok neugodni zvukovi izazivaju neugodan osjećaj. Oni smetaju djetetu i ono se mršti, plače ili okreće od izvora takvoga zvuka.

Socijalni razvoj – glazba pomaže razvoju socijalne kompetencije. U najranijem djetinjstvu dijete glazbu doživljava preko odrasle osobe s kojom uspostavlja socijalni kontakt (roditelj, odgojitelj). U zajedničkom pjevanju i glazbenim igrama djeca su upućena jedna na druge, pa čak i djeca koja nisu socijalno vješta rado će sudjelovati u glazbenim aktivnostima s ostalom djecom.

3.1. Kako klasična glazba djeluje na dijete

Mnogi znanstvenici bavili su se teorijom glazbe i ustanovili njenu primarnu materiju, a to su zvuk i ton koji ju čine posebnom umjetnošću koja svojim djelovanjem utječe na čovjekovo zdravlje. Elektrografskim ili mehanografskim mjerenjima ustanovljeno je da se slušanjem glazbe može mijenjati obujam i ritam disanja, isto tako može se djelovati na izmjenu tvari u tijelu, utjecati na krvni tlak, na rad mišića i psihičko stanje čovjeka. U nedavnim istraživanjima pokazalo se da glazba utječe i proširuje postojeće živčane putove te time utječe na učenje i kreativnost (Majsec Vrbanić, 2008).

Mnoga istraživanja proučavala su utjecaj glazbe na pamćenje i koncentraciju i svako je pokazalo pozitivnu korelaciju. Veliku pozornost ovdje se pridaje skladbama Wolfganga Amadeusa Mozarta koje su pokazale najbolje rezultate po pitanju koncentracije i aktivnosti mozga tijekom učenja (Majsec Vrbanić, 2008).

U nekim zemljama provodi se glazbena terapija namijenjena trudnicama s kojima se i očevi mogu uključiti, a poanta je poticanje zajedništva kod roditelja, ali i sociološka kao i psihosomatska dimenzija koja pridonosi opuštenosti što utječe na stabiliziranje krvnog tlaka, pulsa, probavnog sustava i ublažuje moguće anksioznosti i depresivna stanja. Sluh je prvo osjetilo koje se razvija kod nerođenih beba pa glazba potiče zbližavanje tj. prvu komunikaciju između majke i djeteta. Prateći reakcije nerođenog djeteta na glazbu koju majka sluša, uočavale su se različitosti kao aktivnije micanje djeteta, pa i udarci nogama kada majka sluša

glazbu koja djetetu ne odgovara. Također je dokazano da nerođeno dijete pamti, to jest, prepoznaje glazbu koju je češće prenatalno slušalo (Majsec Vrbanić, 2008).

Najčešća je terapijska primjena glazbe kod opuštanja i oslobađanja od stresa. Ljekovit učinak glazbe ne može se zanijekati. Ona djeluje iscjeljujuće na biljke i životinje jednako kao i na ljude, može imati učinak punjenja energijom ili oslobađanja. Također, posljednjih pedesetak godina u istraživačkim radovima pokazuju se indicije da glazba potiče razvoj kod djece te da se naučene glazbene vještine mogu prenijeti i pomoći ostalim područjima učenja. I zato je iznimno važno uključiti glazbeni odgoj već u predškolske ustanove (Breitenfeld i Majsec Vrbanić, 2008).

4. SLUŠANJE GLAZBE

Slušanje je proces primanja ili percepcije i upoznavanja, prepoznavanja i zamjećivanja glazbenih elemenata u aktivnom glazbenom odnosu. Dijete glazbeni doživljaj očituje fiziološki i emocionalno, a potom intelektualno. Aktivno slušanje djeteta stoga se očituje u njegovoj potrebi za izražavanjem glazbenog doživljaja, odnosno slušne percepcije i to kroz vokalizaciju, pjevanje, pokret na ritam ili mjeru, sviranje na udaraljkama. Možemo reći da je dijete ostvarilo glazbeni doživljaj kada nam to pokazuje svojim vanjskim aktivnostima poput širom otvorenih očiju, otvorenih usta, ubrzanog disanja, živosti pogleda ili postupnog smirenja (Sam, 1998).

Zanimanje djeteta za instrumentalnu glazbu započinje već oko šestog mjeseca života. „*U početku uopće ne reagira na naglašen ritam, već ga privlači glazba koja ima osobine sklada i ljepote zvuka.*“ (Marić i Goran 2013: 34). U ovoj fazi djeca mogu slušati kratke skladbe izvedene na nekom instrumentu čiji zvuk treba biti nježan i visok, jer takav zvuk djeluje pozitivno na dijete. Osobito su prikladni zvuk frulice i violine, ali i drugih instrumenata, ovisno o karakteru skladbe (Marić i Goran 2013).

Prema Gospodnetić (2011), naviknemo li djecu na zvuk umjetničke glazbe, pomoći će im da i djela zabavne glazbe slušaju s donekle oblikovanim kriterijima vrednovanja.

Kod djeteta ćemo lakše razvijati aktivno slušanje glazbe ako pazimo na izbor kompozicije i kvalitetu izvedbe. Dijete s većim interesom sluša one kompozicije u kojima se pojavljuju

likovi ili predmeti koje poznaje. Često slušanje iste kompozicije stvara kod djeteta osjećaj radosti, utječe na radost njegova pamćenja i glazbenog sluha te potiče interes za glazbu.

„Slušanje može biti: svjesno i podsvjesno, aktivno i pasivno, emocionalno i racionalno ili analitički, naivno i produhovljeno, motorično, asocijativno, kognitivno, doživljajno i doživljajno – spoznajno i simboličko.“ (Sam, 1998: 49). Faze slušanja i raznolikosti slušanja u procesu glazbenog odgoja omogućuju dvije osnovne kategorizacije slušanja. To su aktivno i pasivno slušanje

4.1. Aktivno slušanje glazbe

Aktivno slušanje je svjesno slušanje. Ono uključuje doživljaj i spoznaju, a otkriva da čuti glazbu može onaj tko je emocionalno i intelektualno zaokupljen izražajnim glazbenim elementima. U aktivnom slušanju glazba slušatelja potiče na način da ju on osjeća emocionalno (uzbuđenje, spokoj, snažna osjećajna prožimanja) i fiziološki (izraz lica, pokreti, lupanje srca...) (Sam, 1998).

Kod aktivnog slušanja mora se paziti da pjesma, odnosno skladba ne bude preduga kako bi djeca ostala koncentrirana i aktivna dok je slušaju. Kod slušanja skladbe najbolje bi bilo dati im da slušaju minijature (traju do tri minute) vokalne, instrumentalne ili vokalno-instrumentalne. S obzirom da su djeca sklona veselom i plesnom ritmu, preporučljivo je koristiti takve vrste skladbe, ali bez da se isključe ostale. Svaku skladbu bi im trebalo pustiti više puta te se tijekom slušanja glazba ne smije prekidati. U radu s djecom, analitičko slušanje treba izbjegavati, a dok djeca slušaju treba im dopustiti da se prepuste glazbi, da se kreću, plešu, slikaju (Gospodetić, 2011).

Višnja Manasteriotti (1971) navodi da broj kompozicija koje djeca u jednom zanimanju slušaju varira prema dobnoj skupini djece i tipu zanimanja.

- u mlađoj skupini (zanimanje traje od deset do petnaest minuta) slušanje glazbe traje oko tri do pet minuta
- u srednjoj skupini (zanimanje traje od dvadeset do dvadeset i pet minuta) slušanje glazbe traje oko pet do osam minuta
- u starijoj skupini (zanimanje traje i do trideset minuta) slušanje glazbe provodimo u trajanju od osam do deset minuta (jer kompozicije za tu skupinu traju nešto duže)

4.2. Pasivno slušanje glazbe

Glazba koja se sluša nesvjesno i neaktivno te je u drugom planu i koja često služi kao kulisa dok dijete obavlja neke druge aktivnosti naziva se pasivno slušanje glazbe. Takvo slušanje neposredno utječe na dijete, na njegov mentalni i fizički razvoj. Pasivnim slušanjem odgajamo ukus djece, te zbog toga to mora biti kvalitetan odabir. To mora biti umjetnički kvalitetna glazba. Ipak, treba izbjegavati da djeca neprekidno slušaju glazbu. Neprekidnim slušanjem glazbe djeca ne dobivaju prilike za spontano pjevanje. Dok svira glazba, za vrijeme pasivnog slušanja, djeci se ne obraća pozornost na nju, ponaša se normalno i radi trenutna aktivnost, a odgojitelj dok priča ne stišava ili povisuje glas. Djeca će najčešće sama pokazati zainteresiranost za glazbu i svojim ponašanjem pokazati da je primjećuju – laganim njihanjem, odlaženjem do izvora zvuka, zapitkivanjem o glazbi i slično. Glazba se može koristiti kao kulisa u aktivnostima kao što su pričanje priča, dramske improvizacije, u tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi i slično (Gospodetić, 2011).

„U glazbeno-odgojnoj praksi u procesu slušanja glazbe, pasivno slušanje je negativna pojava“. (Sam, 1998). Sam također navodi da u vrtiću postoje trenutci kada je pasivno slušanje ne samo prisutno već i poželjno. Naprimjer, slušanje kao poticaj u slobodnoj igri, igri za slobodan ples ili pokret, za uspavljivanje, buđenje, pri dolasku u odlasku iz vrtića. Za te svakodnevne aktivnosti djece, glazba je motivacija.

4.3. Odabir skladbi za slušanje

Prilikom odabira skladbi u ranom i predškolskom odgoju treba voditi računa o umjetničkoj komponenti djela, ali i postupnom načinu približavanja umjetnički vrijedne glazbe djetetu. Slušanjem glazbe odgajamo dijete razvijajući njegove sposobnosti zapažanja i doživljavanja lijepoga u glazbenom djelu (Marić i Goran 2013).

Prema Manasteriotti ako djetetu prije samog slušanja usmjerimo pažnju na osobine glazbe poput nježno, tiho, glasno, veselo, glazba za ples, uspavljivanje, stapanje i slično, njegov će interes za glazbu postupno rasti i produljivati se. Također, lakše ćemo razvijati aktivno slušanje ako pazimo na izbor kompozicije i kvalitetu izvedbe. Dijete će s većim interesom slušati one kompozicije u kojim se pojavljuju likovi ili predmeti koje poznaje, a često slušanje iste kompozicije stvara djetetu osjećaj radosti, utječe na pamćenje, glazbeni sluh te potiče interes za glazbu. Ako djetetu neposredno prije prvog slušanja obznanimo izvanglazbeni naslov, postoji izravna opasnost za glazbeno – estetski doživljaj. Ako je dijete već prije prvog slušanja skladbe upoznato s naslovom, ono će se osloniti na poruku naslova i

ostat će u skladateljevom doživljaju i osjećaju. Dijete treba ostvariti svoj, vlastiti doživljaj slušajući glazbu s naslovom ili bez njega (Sam, 1998).

Najsnažnija motivacija u području slušanja je, slušanje. Da bismo djecu privukli na pažljivo slušanje, najprije ih moramo upozoriti na zvukove iz svakodnevnog okruženja (zvuk hodanja, trčanja, automobila, vlaka, zrakoplova...). Verbalna priprema i motivacija neposredno prije početka aktivnosti treba biti svedena na najmanju mjeru zato što je glazba dovoljno snažna za zaokupi dijete. Dječja pažnja je vrlo kratka i posredovanje za nečim izvan glazbe, otklanja dječju pozornost i zaokuplja nečim što nije s glazbom ni u kakvoj vezi (Sam, 1998).

U ranoj i predškolskoj dobi djeca slušaju instrumentale skladbe. „*One nemaju riječi, ali ljepotom harmonija i skladom zvukovnih boja instrumenata, stvaraju ugodnu i poticajnu atmosferu. Nježni, bogati zvuci glazbe pobuđuju dječju maštu, stvaraju ugodno ozračje i uljepšavaju igru. Vedre skladbe plesnog ugođaja mogu djecu razigrati, a uz njih se uvijek može i zaplesati. Glazba je stalan i nepresušan izvor radosti, a veselo i zadovoljno dijete svemu oko sebe prilazi s interesom i poletom*“ (Marić i Goran 2013: 124).

5. GLAZBENE KOMPETENCIJE ODGOJITELJA

Profesija odgojitelja određuje se kao dinamična, složena, trajnog procesa i temeljena na kontinuiranom profesionalnom razvoju te stalnim stručnim usavršavanjem (Miočić, 2012). Glazbena kompetencija je jedna od kompetencija koju bi svaki odgojitelj trebao posjedovati. Bačlija Sušić (2018) ističe da veliki broj odgojitelja smatra da nema sluha i da isto tako nema temeljne predispozicije za bavljenje glazbom. Također, za većinu odgojitelja je posjedovanje glazbenog talenta dar koji neki imaju, a neki nemaju.

Kvaliteta obrazovanja i kompetentnost odgojitelja ključni je čimbenik za poboljšanje odgojno – obrazovnih postignuća i stvaranja kulture predškolske ustanove. U današnjim kurikulumima predškolskih studija u Hrvatskoj, na kojima je uveden bolonjski sustav studiranja Miočić (2012) izdvaja sljedeće glazbene kompetencije stečene tijekom studija:

1. Instrumentalne opće glazbene kompetencije na učiteljskim i predškolskim studijima

- Demonstrirati temeljno poznavanje glazbene umjetnosti i glazbenog odgojno-obrazovnog područja u kontekstu i na razinama obrazovnih postignuća;
- imati sposobnost organizacije i planiranja samostalnog učenja u glazbi i kroz glazbu u studiju s kritičkim i samokritičkim propitivanjima umjetničkih i znanstvenih/odgojno-obrazovnih istina;
- posjedovati kapacitet za stjecanje glazbenih spoznaja radi generiranja novih ideja u različitim glazbenim situacijama;
- razviti glazbeno-istraživačke vještine na razini izrade stručnog rada.

2. Interpersonalne opće glazbene kompetencije

- Demonstrirati posjedovanje osobnih kvaliteta ličnosti i dispozicija te njihovu refleksiju u razvoju profesionalnog obrazovnog rada;
- imati sposobnost donošenja odluka i vještina odlučivanja u primjerenim glazbenim odgojno obrazovnim situacijama;
- razviti sklonost prema timskom radu glazbenom interakcijom i suradnjom utemeljenom na partnerskim odnosima;
- pokazati sposobnost za kontinuirano vrjednovanje i samovrjednovanje vlastitoga glazbenog rada;
- demonstrirati uvažavanje kulturne različitosti, multikulturalnost i prožimanje glazbeno-kulturnih raznolikosti i različitosti;
- razviti glazbeno-profesionalnu etičnost.

Sistemske opće glazbene kompetencije

- U studiju napredovati samostalnim i kontinuiranim glazbenim radom koristeći različite izvore, osobne dispozicije, glazbene sposobnosti i glazbene vještine;
- biti osposobljen za glazbeno-kreativnu i stvaralačku dimenziju svoje profesionalne uloge;
- biti osposobljen za preuzimanje odgovornosti u profesionalnoj afirmaciji stručnog profila u kontekstu glazbenog posrednika;

- pokazivati, razumjeti i promicati koncepte cjeloživotnoga glazbenog učenja zalaganjem za osobni profesionalni razvoj;
- poticati i razvijati stalnu brigu o kvaliteti glazbenog posredovanja.

3. Specifične glazbene kompetencije na učiteljskim i predškolskim studijima

- Poznavati, razumjeti i biti otvoren prema najnovijim glazbenim odgojno-obrazovnim spoznajama i spoznajama o prirodi glazbenog razvoja i učenja;
- demonstrirati znanje iz teorije glazbe, teorije glazbenog odgoja i obrazovanja, glazbene umjetnosti i znanosti, na teorijskoj i praktičnoj razini;
- glazbom podupirati odnose i razvijati komunikaciju s djecom radi razvoja individualnosti i društvenosti;
- glazbom razvijati sposobnosti, vještine, mogućnosti, potrebe, interese i djetetove osobine, čime se ostvaruje integrirana odgojno-obrazovna praksa;
- razumjeti i koristiti mogućnosti glazbe u razvoju i načinu usvajanja govora, jezika, djetetovih stvaralačkih potencijala i ukupnost tjelesnog, kognitivnog i socijalnog razvoja;
- samostalno konstruirati, implementirati i evaluirati integrirani kurikulum u ukupnost svih razvojnih područja (kineziološkom, likovnom, jezičnokomunikacijskom te istraživačko spoznajnom), koristeći aktivnosti i materijale u skladu sa suvremenim razvojnim teorijama kojima se tumači dječji razvoj;
- razvijati partnerske odnose s roditeljima na načelima glazbene komunikacije: razvijati svijest o potrebi roditeljskog uključivanja u djetetov glazbeni razvoj.

Kako bi odgojitelj razvijao navedene kompetencije potrebno je kontinuirano učenje, osvještavanje vlastitih kapaciteta i potreba da se pokaže posvećenost razvoju tih kapaciteta. Odgojitelj bi trebao biti sposoban uvidjeti svoje glazbene sposobnosti, ali i svoje nedostatke u glazbenom znanju i vještinama (Miočić 2012). Samorefleksija i razgovor s drugim odgojiteljima mogu biti od velike pomoći za popravljavanje nedostataka. Na taj način bi glazba kroz svakodnevne aktivnosti bila prisutna u vrtiću, a odgojitelj bi njegovao proces cjeloživotnog učenja o glazbi i obogaćivao kulturu predškolske ustanove.

6. VAŽNOST KINEZIOLOŠKE AKTIVNOSTI ZA DIJETE

Tjelesna neaktivnost jedna je od glavnih i ključnih čimbenika zdravstvenih problema već od najranije dobi. Zato je u današnje vrijeme, kada prevladava sjedilački način života važno govoriti o važnosti tjelesne aktivnosti od najranije dobi. Preporuka je Svjetske zdravstvene organizacije da djeca i mladi barem 60 minuta dnevno provedu u nekoj kineziološkoj aktivnosti srednjeg intenziteta. Posljedice nedovoljnog kretanja mogu se ublažiti odgovarajućim kineziološkim programima, tj. u sadržajima koje djeca koriste u slobodno vrijeme moraju dominirati kineziološki sadržaji. Danas nažalost egzistencija cijele industrije i mnogih grana gospodarstva egzistira na osmišljavanju i popunjavaju slobodnog vremena djece. Većinom je to pasivno osmišljavanje slobodnog vremena. Upravo zbog toga, stvaranje navike pravilnog korištenja slobodnog vremena, posvećenog vježbanju i kretanju postaje primarna odgojna zadaća (Prskalo, 2004).

Tjelesno vježbanje važno je zbog pravilnog rasta i razvoja djece. Također, utječe se i na poboljšanje i pravilno držanje tijela. Sve češći problem je pretilost koju redovitim tjelesnim vježbanjem i ukazivanjem na pravilnu prehranu djecu možemo podučiti kako se oduprijeti toj bolesti. Kod djeteta mogu nastati određene psihičke smetnje zbog zadirivanja vršnjaka o njihovom izgledu što utječe na samopouzdanje i samopoštovanje djeteta, a može dovesti i do izolacije i depresije. Također se povećava i rizik od nastanka niza ozbiljnih zdravstvenih problema. Većina djece postiže prekomjernu težinu jer njihov način života uključuje nezdravu prehranu i nedostatak tjelesne aktivnosti. Nije neobično da djeca danas provode sati i sate ispred televizora i računala. Nema mnogo dokaza kako najbolje liječiti dijete s problemom težine, ali istraživanja pokazuju da se treba usmjeriti na povećanje tjelesne aktivnosti i poboljšanje prehrane, što je najbolje započeti u predškolsko doba djece (Prskalo i Sporiš, 2016).

Redovita tjelesna aktivnost jedan je od najvažnijih faktora za zdrav život. Neaktivnost uzrokuje značajno smanjenje funkcionalnih i motoričkih sposobnosti, a pridonosi i brojnim oboljenjima i poremećajima. Pozitivne strane tjelesne aktivnosti su: smanjenje rizika za kronične nezarazne bolesti kao što su bolest srca i krvnih žila, šećerna bolest, maligne bolesti i sl., unapređuje se zdravlje i kvaliteta života i produžuje očekivano trajanje života. Mnoga istraživanja pokazuju da većina djece koja se bavi sportom i tjelesno su aktivna u djetinjstvu zadrže te navike i u odrasloj dobi. Djeca koja se od rane dobi bave nekom tjelesnom

aktivnošću razvijaju radne navike i samodisciplinu i sport ima pozitivan utjecaj na razvoj osobnosti, emocionalni razvoj te olakšava proces socijalizacije. Kineziološka aktivnost potiče fizički rast i razvoj djece, razvoj psihomotoričkog sustava i opće funkcionalne sposobnosti organizma. Zdravo, spretno i vješto dijete može lakše obavljati svoje radne i društvene zadaće i lakše se nositi sa stresnim situacijama. Stoga, nikad nije prerano da se započne s usvajanjem zdravih navika i edukacijom o važnosti tjelesnog vježbanja (Prskalo, 2004).

Tjelesna je aktivnost jako važna, ali je još važnije odrediti je pravilno i uz stručnu pomoć. Najvažnije je u ranoj fazi razvoja jer tada možemo utjecati na tjelesni razvoj, ali i stvaranje navike zdravog načina života. Nepravilno držanje može biti posljedica nedovoljno razvijenog sustava za kretanja zbog neaktivnosti. Djeca koja imaju dobre uvjete i uključena su u različite kineziološke programe imaju značajnu biološku prednost od djece koja su neaktivna. Unatoč mnogim činjenicama i tome da se većina djece ne drži preporuka o tjelesnoj aktivnosti, djeca su stvorena da budu aktivna i ako je to ikako moguće potrebno ih je tjelesno angažirati kroz igru (Prskalo i Sporiš, 2016).

6.1. Glazba i pokret

Već od četvrtog mjeseca dijete reagira na glazbene podražaje. Djeca rane i predškolske dobi će na glazbu gotovo u svakom slučaju reagirati, okrenuti glavu, spontano reagirati tijelom, početi pjevati i slično. Tijekom pjevanja, djeci je prirodno početi se kretati, plesati, osmisliti koreografiju, odnosno djeca riječi pjesme povezuju sa svojim pokretima tijela. Kako je djeci prirodno da se u većini slučajeva počnu kretati kada čuju glazbu, važno je da se glazba koristi u radu s djecom rane i predškolske dobi. Osim što djeca svakodnevno borave u odgojno – obrazovnoj skupini, djeca borave i u dvorani vrtića gdje se također može integrirati glazba i tjelesno vježbanje. Djeca uživaju kretati se i vježbati uz glazbu što upravo pokazuje da glazba djecu još više motivira za aktivno tjelesno vježbanje što znači da će ostvariti puno veći motorički pomak (Kostadin, Petrić i Minić, 2019). Ritam se smatra jednim od najvažnijih elemenata glazbe. Upravo ritam spontano ili prirodno pokreće naše tijelo (Kovačević i Baniček, 2014). Majsec Vrbančić navodi da poticanje djece za glazbom i razvojem glazbenih sposobnosti ne utječe samo na usvajanje umjetnosti glazbe, nego to istovremeno potiče i razvoj pokreta, preciznijeg pokreta, ovladavanje kretanja te razvoj ravnoteže. Dijete od rođenja pokazuje interes za pokretom, hvata sve što je oko njega i sve što može, odnosno pokretom pokazuje određene potrebe. Zato glazbeno – pokretne igre pomažu djeci da osvijesti vlastito tijelo, razvija kompetencije, osjeća, potiče se kreativnost

sve s ciljem razvoja djetetove cjelovite ličnosti. Djecu uvijek treba poticati na pokret, a kada se kombinira s glazbom ima još veći učinak na cjeloviti razvoj djeteta, ali i na razvoj drugačijih načina izražavanja (Happ i Happ, 2004). „*Tjeloglazba je naziv za služenje tijelom kao glazbalom kojim proizvodimo različite zvukove pljeskanjem, pucketanjem prstima, lupkanjem rukama po raznim dijelovima tijela, toptanjem nogama, zvukovima koje proizvodimo usnama i jezikom (mljackanje, grgljanje, smijanje, zviždanje, govorenje, pjevanje...)*“ (Happ i Happ 2004: 12). Kod djece rane dobi za razvoj osjećaja za ritam i tempo, potrebno je koristiti jednostavne pokrete u kombinaciji s glazbom. Važno je djeci obratiti pažnju da razlikuju sporiji i brži tempo te glasnije i tiše. Pri obradi brojalice ili pjesmice, ritam se može oponašati pljeskanjem rukama ili lupkanjem nogama (Happ i Happ, 2004.). Isto tako, kako bi djeca što bolje uskladila pokret s glazbom, u ranoj dobi odrasla osoba može pjevati pjesmu i plesati individualno s jednim djetetom ili najviše dvoje djece. Polako kako djeca usavršavaju sve više pokret s glazbom, spontano će krenuti plesati s u manjim grupama. Kod djece predškolske dobi, poticanjem savladavanja tempa ujedno pomaže boljoj koncentraciji, spretnije i preciznije korištenje glazbenih instrumenata te razvijanje motorike (Majsec Vrbančić, 2008). Osim pjevanja, pokreta uz glazbu i slušanja, i sviranje udaraljki može imati veliki utjecaj na djetetov razvoj. Kod djece predškolske dobi treba primjenjivati pokretne logaritmičke igre, odnosno igre u kojima djeca usvajaju motoričke vještine, ali istovremeno razvijaju i govor. Usvajanjem motoričkih vještina, djeca postižu bolju koordinaciju, spretnost, preciznije i brže izvode pokrete. Također, pokretnim logaritmičkim igrama uvježbavaju bolje snalaženje u prostoru i bolju orijentaciju, razvijaju pamćenje, maštu i razvijaju socijalne vještine (Marić i Goran 2013).

6.2. Uloga odgojitelja u tjelesnoj aktivnosti

Odgoj je sam po sebi težak zadatak, a odgojitelj je taj koji je usmjeren prema djetetu i njegovim potrebama, koji djetetu pruža sadržaje koji su primjereni njemu i njegovoj dobi. Da bi odgojitelj na pravilan način provodio tjelesne aktivnosti s djecom, mora biti svjestan da upravljajući transformacijskim procesima, upravlja i nekim dimenzijama antropološkog statusa djece i utječe na njihov integritet u cijelosti. Da bi odgojitelj mogao realizirati bilo koju tjelesni aktivnost s djecom mora dobro poznavati djecu s kojom radi. Glavna uloga odgojitelja u provedbi tjelesne aktivnosti je omogućiti svakom djetetu aktivno sudjelovanje u procesu vježbanja. Dakle, odgojitelj mora znati djetetove sposobnosti, mogućnosti, potrebe i želje, pa sukladno tome odabire prikladne vježbe za djecu. Mora imati dobar verbalni izričaj,

biti slikovit u govoru te brinuti o dikciji i intonaciji. Pri komunikaciji s djecom, poruke moraju biti kratke i jasne. Ako odgojitelj želi da djeca što više nauče mora poznavati struku tj. mora poznavati dio koji se odnosi na tjelesne aktivnosti s djecom. Odgojitelj i sam treba biti tjelesno aktivan i poštivati rad da bi kod djece razvio ljubav prema tjelesnoj aktivnosti. Također, treba biti pažljiv, srdačan, susretljiv, strpljiv, zračiti vedrinom i toplinom, pomoći djeci i uvijek biti tu u svim situacijama. U skladu s preporukama o važnosti tjelesnih aktivnosti u predškolskoj dobi, odgojitelj je taj koji u vrtiću osmišljava i nudi djeci različite sadržaje. To mogu biti: jutarnja tjelovježba, vježbe uz glazbu, razne pokretne i sportske igre. Svi ovi sadržaji imaju mnoge dobrobiti. Sadržavaju uvjete za skladan rast i razvoj, potiče suradnji i timski rad među djecom, usvajaju se zdravi načini života i navike (Findak, 1995).

7. KINEZIOLŠKI ELEMENTI U KLASIČNOJ GLAZBI KOD DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

7.1. Primjer 1

Offenbach - Can Can

Skladba se sastoji od A – B – C – A – C dijelova.

Započinje se tako da stupamo u metru.

U A dijelu naizmjenično laktom lijeve ruke dodirnuti koljeno desne noge, te laktom desne ruke dodirnuti koljeno lijeve noge. U drugom ponavljanju jedna ruka je na kuku, a suprotna je u uzručenju. Tijekom cijele skladbe potrebno je stajati u raskoračnom stavu i skakati u metru.

U B dijelu u raskoračnom stavu s rukama u uzručenju u metru mahati na lijevu stranu, pa desnu, pa dolje lijevo i dolje desno i lagano se podizati prema gore mašući rukama. Isto ponoviti 4 puta.

Na prijelazu između B i C dijela skakati u metru i okretati se oko svoje osi.

U C dijelu u raskoračnom stavu s rukama na kukovima te u metru „izbacivati“ jednu nogu van pa drugu. U drugom ponavljanju s rukama u uzručenju raditi otklon na jednu pa na drugu stranu.

Nakon C dijela ponovno ponoviti A, a na prijelazu u ponovni C dio skakati u metru i okretati se oko svoje osi.

Na kraju stupati u metru, a zadnjih 6 taktova skočiti u metru s rukama u uzručenju.

7.1.1. Notni zapis

Can-Can

Jacques Offenbach

Vincent

Allegro

The musical score is written for piano and consists of five systems of two staves each (treble and bass clef). The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The tempo is marked 'Allegro'. The score begins with a forte (*f*) dynamic. The first system (measures 1-5) shows a rhythmic pattern of eighth notes in the bass and quarter notes in the treble. The second system (measures 6-10) continues this pattern with some harmonic changes. The third system (measures 11-15) introduces a more complex rhythmic pattern with sixteenth notes in the bass. The fourth system (measures 16-21) features a steady eighth-note accompaniment in the bass and a melodic line in the treble. The fifth system (measures 22-24) concludes with a final melodic flourish in the treble and a steady eighth-note accompaniment in the bass.

Slika 1. Can – Can Offenbach (<https://musescore.com/user/101036/scores/5883828>)

28 *mf*

33 1. 2.

38 *ff* *p* *ff*

44 1. 2. *p* *mf*

49 *f*

55

The image shows a piano score for the 'Can - Can' by Jacques Offenbach. It consists of six systems of music, each with a treble and bass staff. The key signature is D major (two sharps). The first system (measures 28-32) starts with a mezzo-forte (*mf*) dynamic. The second system (measures 33-37) features a first ending (1.) and a second ending (2.). The third system (measures 38-43) includes fortissimo (*ff*) and piano (*p*) dynamics. The fourth system (measures 44-48) has a first ending (1.) and a second ending (2.), with piano (*p*) and mezzo-forte (*mf*) dynamics. The fifth system (measures 49-54) includes a fortissimo (*f*) dynamic. The sixth system (measures 55-59) concludes the piece.

60

65

70 1. 2.

75

80

85

f *mf* *cresc.*

Detailed description: This image shows a page of a musical score for the piece 'Can - Can' by Jacques Offenbach. The score is written for piano and is in the key of D major (two sharps) and 2/4 time. It consists of six systems of music, each with a treble and bass clef staff. The first system (measures 60-64) features a rhythmic melody in the treble and a bass line with chords. The second system (measures 65-69) continues the melody and bass line. The third system (measures 70-74) includes a first ending (1.) and a second ending (2.) marked with a repeat sign. The fourth system (measures 75-79) shows the melody with accents and the bass line with chords. The fifth system (measures 80-84) continues the melody with accents and the bass line with chords. The sixth system (measures 85-89) features the melody with accents and the bass line with chords, including a 'cresc.' (crescendo) marking. The score ends with a double bar line at measure 89.

Slika 3. Can – Can Offenbach (<https://musescore.com/user/101036/scores/5883828>)

90

(cresc.)

f

95

100

105

111

116

The image displays two systems of musical notation for the piece 'Can-Can' by Jacques Offenbach. The first system, starting at measure 121, features a treble clef with a key signature of two sharps (F# and C#) and a 2/4 time signature. The right hand plays a rhythmic pattern of eighth notes, while the left hand provides a bass line with chords and single notes. The second system, starting at measure 127, continues the piece with similar rhythmic patterns and includes several 'V' markings above the notes, likely indicating vibrato or a specific performance technique. The piece concludes with a double bar line at the end of the second system.

Slika 5. Can – Can Offenbach (<https://musescore.com/user/101036/scores/5883828>)

7.2. *Primjer 2*

Tchaikovsky – Chinese dance

Tijekom skladbe stoji se u krugu s maramom u ruci. Prva dva takta stupati u metru i mahati maramom gore – dolje. Na 3. i 4. taktu stupati u lijevu stranu mašući maramom gore – dolje a na 5. i 6. taktu okrenuti se oko svoje osi, stupati u metru s rukom u izručenju mašući maramom. Isto ponoviti 6 puta izmjenjujući strane stupanja. Zadnjih 6 taktova okrenuti se oko svoje osi stupajući u metru s rukom u izručenju i mašući maramom. Na zadnju dobu baciti maramu u zrak.

7.2.1. Notni zapis

Chinese Dance
The Nutcracker (suite), Op.71a Pyotr Tchaikovsky

Allegro Moderato. (♩ = 126)

Piano

Chinese Dance - Pyotr Tchaikovsky Public Domain 1/2

Slika 6. Chinese dance – Tchaikovsky (https://musescore.com/james_brigham/chinese_dance)

The image displays a musical score for 'Chinese Dance' by Pyotr Tchaikovsky. The score is written for piano and violin. It consists of seven systems of music. The piano part is in the lower register, featuring a steady eighth-note accompaniment. The violin part is in the upper register, with melodic lines and various ornaments. The score includes dynamic markings such as *mf*, *f*, and *ff*, as well as performance instructions like *cresc.* and *tr* (trills). The key signature has two flats, and the time signature is 2/2. The score concludes with a double bar line and repeat signs.

Chinese Dance - Pyotr Tchaikovsky

Public Domain

2/2

Slika 7. Chinese dance – Tchaikovsky (https://musescore.com/james_brigham/chinese_dance)

8. ZAKLJUČAK

Djeca predškolske dobi vole biti u pokretu. Rođena su sa željom za tjelesnom aktivnošću – trčanjem, skakanjem, plesanjem, igranjem. Tjelesna aktivnost mora se poticati u okviru djetetove prirodne želje za kretanjem. Uz to i glazba je jedna od važnijih elemenata u odgoji i obrazovanju djeteta predškolske dobi i pozitivno utječe na sva područja razvoja. Tjelesna aktivnosti i klasična glazba nedovoljno se koriste u radu s djecom rane i predškolske dobi. Odgojitelji se većinom ne osjećaju dobro i opušteno kada je ta tema u pitanju, što zbog nekompetencija, što zbog toga što ni njima ta vrsta glazbe nije zanimljiva. Djeci se uz malo kreativnosti mogu ponuditi mnoge teme, a djeca ih uz dobre poticaje odlično i prihvaćaju. Dobrobiti glazbe i tjelesne aktivnosti su nemjerljive stoga sam ovim radom pokušala prikazati klasičnu glazbu i tjelesno vježbanje kao nešto spojivo.

Važnu ulogu u ovom slučaju ima odgojitelj u dječjem vrtiću. Odgojitelj je osoba koja upoznaje djecu i glazbom i s tjelesnom aktivnošću stoga je na odgojitelju da im ponudi to iskustvo koje će biti ispunjeno srećom i pozitivnim osjećajima vezanim za glazbu i tjelesnu aktivnost. Stoga, sve ovisi o odgojitelju, hoće li on takve aktivnosti provoditi s djecom ili ne. Sve aktivnosti koje se u predškolskim ustanovama rade, a u kojima je uključena glazba, pokazuje s kolikim veseljem djeca to rade. Upravo zbog velikog utjecaja na dječji rast i razvoj važno je kombinirati glazbu u tjelesne i svakodnevne aktivnosti.

LITERATURA

1. Bačlija Sušić, B. (2018). *Preschool Teachers' Music Competencies Based on Preschool Education Students' Self-Assessment*. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*. 20 (1), 113-129. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=294838
2. Findak, V. (1995). *Metodika tjelesne i zdravstvene kulture u predškolskom odgoju*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Gospodnetić, H. (2015). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima*. Zagreb: Mali profesor d.o.o.
4. Happ, E., Happ, R. (2004). *Glazbom i pokretom do cjelovite ličnosti*. Zagreb: NAJ – DOMUS
5. Kostadin, L., Petrić, V., Minić, S. (2019). *Djeca rane dobi: preferencije prema različitim vrstama motoričkih sadržaja i multimediji tijekom njihove realizacije*. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
6. Kovačević, D., Baniček, I. (2014). *Muzikoterapija i njena učinkovitost kao sredstva komunikacije u rehabilitaciji neuroloških bolesti*. Preuzeto s interneta 31.8.2020. <https://tvpodravina.files.wordpress.com/2014/09/glazbena-terapija-i-komunikacija1.pdf>
7. Majsec Vrbanić, V. (2008). *Slušamo, pjevamo, plešemo, sviramo*. Zagreb: Udruga za promicanje različitosti, umjetničkog izražavanja, kreativnosti i edukacije djece i mladeži
8. Manasteriotti, V. (1971). *Muzički odgoj na početnom stupnju: metodske upute za odgajatelje i nastavnike razredne nastave*. Zagreb: Školska knjiga.
9. Manasteriotti, V. (1977). *Muzički odgoj na početnom stupnju: metodske upute za odgajatelje i nastavnike razredne nastave*. Zagreb: Školska knjiga.
10. Manasteriotti V. (1981). *Prvi susreti djeteta s muzikom: priručnik za roditelje i sestre odgajateljice u dječjim jaslucama*. Zagreb: Školska knjiga.
11. Marić Lj. i Goran Lj. (2012). *Zapjevajmo radosno: metodički priručnik za odgojitelje, studente i roditelje*. Zagreb: Golden marketing- Tehnička knjiga.
12. Miočić, M. (2012). *Kultura predškolske ustanove u svjetlu glazbenih kompetencija odgojitelja*. *Magistra Iadertina*, 7 (1), 73-87. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/99893>

13. Prskalo, I. (2004). *Osnove kineziologije*. Petrinja: Visoka učiteljska škola, Glasila d.o.o.
14. Prskalo, I. i Sporiš, G. (2016). *Kineziologija*. Zagreb: Školska knjiga.
15. Sam Palmić, R. (1998). *Glazbeni doživljaj u odgoju djeteta*. Rijeka: Glosa d.o.o.

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)